

o povinnosti ze sebe sama; toto ujištění tedy ujišťuje, že je přesvědčeno, že jeho přesvědčení je bytnost.

Zdali toto ujišťování, že se jednání děje z přesvědčení o tom, co je povinnost, je *pravdivé*, zda je *skutečně povinností* to, co je konáno, tyto otázky a pochybnosti vůči svědomí nemají žádný smysl. — Při otázce, zdali je *ujištění pravdivé*, by se předpokládalo, že vnitřní úmysl je odlišný od předstíraného, to jest že by se chtění jednotlivé osoby mohlo odloučiti od povinnosti, od chtění všeobecného a čistého vědomí; tato vůle všeobecného by byla vložena do řeči, kdežto chtění jednotlivé osoby by bylo pravým popudem jednání. Avšak tento rozdíl všeobecného vědomí a jednotlivé osoby to právě jest, co bylo překonáno a čeho překonáním je svědomí. Bezprostřední vědění osoby jistě sebou je zákon a povinnost; tím, že její úmysl je jejím úmyslem, je správný; vyžaduje se pouze, aby to věděla, pak aby pověděla své přesvědčení, že její vědění a chtění je to, co je správné. Vyjádření tohoto ujištění překonává samo sebou formu své zvláštnosti; uznává v tom *nutnou všeobecnost osoby*; nazývají se *svědomím*, nazývá se čistým věděním sebe sama a čistým abstraktním chtěním, které uznává jiné, je jim *rovno* — neboť oni jsou totéž, čisté vědění a chtění — a je proto jimi navzájem uznáno. Ve chtění osoby, samou sebou jistě, v tomto vědění, že osoba je bytnost, tkví bytnost toho, co je správné. — Kdo tedy říká, že jedná takto z popudu svědomí, říká pravdu, neboť jeho svědomí je vědoucí a chtící osoba. Musí to však z bytostných důvodů říci, neboť tato osoba musí být zároveň *všeobecnou osobou*. Tou není v obsahu jednání, neboť tento obsah je z důvodu své *určitosti* o sobě lhostejný; nýbrž všeobecnost je obsažena v jeho formě; tato forma má býti to, co se klade jako skutečné; tato forma je *osoba*, která je jako osoba skutečná v řeči, říká o sobě, že je pravda, tím uznává všechny osoby a je jimi uznána.

[(7) Krásná duše⁴⁹]

Tedy v majestátu své povznesenosti nad určitý zákon a každý obsah povinnosti vkládá svědomí do svého vědění a chtění libovolný obsah; je to morální genialita, která ví o vnitřním hlase svého bezprostředního vědění, že to je hlas boží, a vědouc právě tak bezprostředně, že v tomto vědění je jsoucnost, je tvůrčí silou boží, která ve svém pojmu obsahuje život. Právě tak je bohoslužbou v sobě samé; neboť její jednání je nazírání této její vlastní božskosti.

Tato samotářská bohoslužba je zároveň bytostně bohoslužbou určité *obce* a čisté vnitřní *vědění* a slyšení o sobě samém se postupně stává momentem *vědomí*. Nazírání sebe je jeho *předmětné* jsoucnou a tento předmětný živel je vyjádřením jeho vědění a chtění jako něčeho *všeobecného*. Tímto vyřčením se osoba stává něčím, co má platnost, a jednání se stává provádějícím činem. Skutečnost a trvání toho, co koná, je všeobecné sebevědomí; to, že se svědomí vyjadřuje, klade však jistotu sebou samým jako čistou a následkem toho všeobecnou osobu; pro jiné má toto jednání platnost kvůli této řeči, v níž je osoba vyjádřena a uznána jakožto bytnost. Duch a substance jejich spojení je tedy vzájemné ujistění svou svědomitostí, dobrými úmysly, radost nad touto vzájemnou čistotou a potěšením nad tím, jak nádherné je vědění a vyjadřování, pěstování a ošetřování této výtečnosti. — Pokud toto svědomí ještě rozeznává své *abstraktní* vědomí od svého *sebevědomí*, má svůj život pouze *skrytě* v bohu; bůh je sice jeho osobě *bezprostředně* přítomen v jeho duchu a srdci, avšak co je zjeveno, jeho skutečné vědomí a jeho zprostředkující pohyb, je mu něčím jiným než ono skryté nitro a bezprostřednost přítomné bytnosti. Avšak dovršením svědomí se rozdíl jeho abstraktního vědomí a sebevědomí překonává. Ví, že *abstraktní* vědomí je právě *tato osoba*, toto bytí pro sebe, které je si sebou jisto, že v *bezprostřednosti vztahu* osoby k bytí o sobě, jež kladeno mimo osobu je abstraktní bytností, a tím, co je jí skryto, je právě *rozdíl překonán*. Neboť *zprostředkující* vztah je takový, kde vztahované termíny nejsou jedno a totéž, nýbrž kde jsou vůči sobě *jiné* a jsou jedno pouze v něčem třetím; *bezprostředním* vztahem však vskutku nejmenujeme nic jiného než jednotu. Vědomí, povzneseno nad bezmyšlenkovitost, která považuje tyto rozdíly, jež žádné rozdíly nejsou, ještě za rozdíly, ví, že bezprostřednost bytnosti v něm je jednota bytnosti a jeho osoby, ví tedy, že jeho osoba je živoucí bytí o sobě a toto jeho vědění že je náboženství, které je jakožto nazírané vědění či vědění mající jsoucnou mluvením obce o svém duchu.

Vidíme zde tudíž, jak se sebevědomí vrátilo zpět do svého nejhlubšího nitra, jemuž mizí veškerá vnějškovost jako taková, totiž do názoru já = já, kde je toto já veškerou esencí a jsoucnem. Tě v tomto pojmu sebe sama, neboť vyhrotilo extrémně své protiklady, a to tak, že rozlišené momenty, jimiž je reální čili jimiž je ještě *vědomím*, nejsou těmito čistými extrémy pouze pro nás, nýbrž

to, čím jest pro sebe, co je mu *o sobě* a co je mu jsouncem, se sublimovalo v abstrakce, které již nemají oporu ani substancí pro toto vědomí samo; a vše co dosud bylo pro vědomí bytností, se navrátilo do těchto abstrakcí. — Když se tak vytríbilo do této čistoty, je vědomí svou nejhudší podobou, a chudoba, jež je celým a jediným jeho majetkem, je sama zanikání; tato absolutní *jistota*, na kterou se redukovala substance, jest absolutní *nepravda*, která se hroutí v sobě samé; je to absolutní *sebevědomí*, v němž *vědomí* tone.

Uvážíme-li toto rozplývání v jeho vlastním vnitřním oboru, je pro vědomí *substance jsoucí o sobě věděním* jakožto jeho vědění. Jako vědomí je rozloučeno v protiklad vědomí a předmětu, který je mu bytností; avšak tento předmět je právě něčím zcela průhledným, je to *jeho osoba*, a jeho vědomí je pouze vědění o sobě. Veškerý život a všechna duchovní esence se navrátila do této osoby a ztratila rozlišnost od samotného já. Momenty vědomí jsou tudíž tyto extrémní abstrakce, z nichž žádná nestojí, nýbrž ztrácí se v druhé a vytváří ji. Je to střída nešťastného vědomí se sebou.⁵⁰ která se však odbývá pro ně samé v jeho nitru a je si vědoma toho, že je pojmem rozumu, kterým je nešťastné vědomí pouze *o sobě*. Absolutní jistota sebou přechází pro ni tedy jako vědomí bezprostředně ve vyznívání, v předmětnost jeho bytí pro sebe; avšak tento stvořený svět je jeho *řeč*, kterou právě tak bezprostředně vyslechlo a jejíž ozvěna se k němu vrací. Tento návrat nemá proto ten význam, že je v něm *o sobě a pro sebe*; neboť bytnost mu není *bytí o sobě*, nýbrž bytností je si samo; právě tak nemá *jsouncno*, neboť předmětno nedospívá k tomu, aby bylo čímsi záporným vůči skutečné osobě, právě tak jako tato osoba nedospívá ke skutečnosti. Chybí mu síla sebezbavení, síla učinit se věcí a snést bytí. Žije v úzkosti, aby neposkvrnilo nádheru svého nitra jedním a jsouncem; a snažíc se zachovat si čistotu svého srdce, prchá před dotykem skutečnosti a setrvává ve svévolné bezmoci, aby se zřeklo své osoby, vyhrocené v poslední abstrakci, a dalo si substancialitu čili proměnilo své myšlení v bytí a svěřilo se absolutnímu rozdílu. Prázdný předmět, který si vytvořilo, plní je tedy nyní vědomím své prázdnoty; jeho konání je toužení, které se ve vznikání sebe sama pouze ztrácí v nebytostném předmětu. a za touto ztrátou, klesajíc zpět k sobě, nachází sebe jen jako ztracené; — v této průhledné čistotě svých momentů, jsouc nešťastnou tak zvanou

krásnou duší, dohasíná v sobě a mizí jako beztvary výpar, který se rozplývá ve vzduchu.

3. [Zlo a odpuštění zlého]

Toto tiché splývání bezpáteřných esencí sublimovaného života je třeba vzíti ještě v jiném významu *skutečnosti* svědomí a ve *zjevení* jeho pohybu a studovati svědomí, pokud jedná. — *Předmětný* moment v tomto vědomí byl výše určen jako všeobecné vědomí; samo sebe vědoucí vědění je jako *tato* osoba odlišné od jiných osob; řeč, v níž se všichni navzájem uznávají jakožto svědomitě jednající, tato všeobecná rovnost, se rozpadá v nerovnost jednotlivých bytí pro sebe, každé vědomí je ze své všeobecnosti právě tak naprosto reflektováno do sebe; tím se nutně dostavuje protiklad jednotlivosti proti ostatním jednotlivcům a proti všeobecně a tento vztah a jeho pohyb je třeba nyní studovati. — Čili všeobecnost a povinnost má naprosto protikladný význam určité *jednotlivosti*, která se vyjímá ze všeobecně, pro kterou je čistá povinnost jen všeobecnost vylpynuvší na *povrch* a k vnějšku obrácená; povinnost je pouze slovní a platí za bytí pro jiné. Svědomí zaměřené z počátku jen *záporně* proti povinnosti jako *této určité, dané*, ví o sobě, že je od ní svobodno; ale vyplňujíc prázdnu povinnost *určitým* obsahem *saмо že sebe*, má kladné vědomí, že si jako *tato* osoba dělá svůj obsah; jeho čistá osoba jako prázdň vědění je čímsi prostým obsahem a prostým určením; obsah, který jí svědomí dává, je vzat z jeho osoby jako této určité, ze sebe jakožto přírodní individuality, a v řeči o svědomitosti svého jednání je si sice zajisté vědomo své čisté osoby, avšak v *účelu* svého jednání a skutečném obsahu je si vědomo sebe jako tohoto zvláštního jedince a protikladu toho, čím je pro sebe a čím je pro jiné, protikladu všeobecnosti či povinnosti a své reflektovanosti z ní.

[(α) Konflikt svědomitosti s licoměrností]

Když se protiklad, v nějž svědomí vstupuje, když *jedná*, vyjadřuje takto v jeho nitru, je zároveň nerovností navenek v živlu jsoucna, nerovností své zvláštní jednotlivosti vůči jiné jednotlivosti. — Jeho zvláštnost tkví v tom, že oba momenty, které utvářejí jeho vědomí, totiž osoba a bytí o sobě, v něm platí s *nestejnou hodnotou*, a to s tím určením, že jistota sebou samým jest bytností proti *bytí o sobě* čili *všeobecně*, které platí jen jako moment. Proti

tomuto vnitřnímu určení stojí tedy živel jsoucna či všeobecné vědomí, kterému je naopak bytností všeobecnost, povinnost, a naproti tomu jednotlivost, která je vůči všeobecné bytí pro sebe, platí pouze za překonaný moment. Tomuto trvání na povinnosti platí první vědomí za *zlo*, jsouc nerovností svého *bytí v sobě* se všeobecnem, a vyslovujíc zároveň své konání jako rovnost se sebou, jako povinnost a svědomitost, platí mu za *licoměrnost*.

Pohyb tohoto protikladu jest zprvu formální zjednáni rovnosti mezi tím, co je zlo o sobě a co zlo výslovně říká; musí vyjítí najevo, že je zlé a že jeho jsoucno je tak rovné jeho bytnosti, *licoměrnost* musí býti *demaskována*. — Tento návrat nerovnosti, která je v *licoměrnosti* obsažena, k rovnosti se neuskutečnil již tím, že *licoměrnost*, jak se tak říká, dokazuje svou úctu k povinnosti a ctnosti právě tím, že na sebe bere *zdání* povinnosti a ctnosti a že ho užívá za masku svého i cizího vědomí; uznání protikladu, v němž prý je obsažena o sobě rovnost a shoda. — Avšak *licoměrnost* zároveň nechala za sebou toto uznání v pouhých slovech řeči a reflektovala se do sebe; a v tom, že toho, co je o sobě, využívá jen jako *byti pro jiné*, jest spíše obsaženo její vlastní pohrdání tímto bytím o sobě a výraz toho, že je nebytostné pro všechny. Neboť čeho lze používat jako vnějšího nástroje, ukazuje se věcí, která nemá v sobě vlastní závažnost.

Tato rovnost se též neuskutečňuje ani tím, že zlé vědomí prostě trvá na svém, ani soudem všeobecnosti. — Když se zlé vědomí zapírá vůči vědomí povinnosti a tvrdí-li, že o čem vědomí povinnosti říká, že to je špatnost, absolutní nerovnost s všeobecnem, je jednání po vlastním vnitřním zákonu a svědomí, zůstává při tomto jednostranném ujišťování a rovnosti jeho nerovnost s druhým vědomím, poněvadž to v ni nevěří a neuznává ji. — Nebo, jelikož jednostranné trvání na jedné stránce protikladu se samo ruší, přiznalo by se tím sice zlo k tomu, že je zlé, ale tím by se *bezprostředně* zrušilo a nebylo by *licoměrnictvím*, ani by se nedemaskovalo jako *licoměrnost*. Vskutku doznává, že je zlem, tím, že tvrdí, že v protikladu k uznané všeobecnosti jedná po *vlastním* zákonu a svědomí. Neboť kdyby tento zákon a toto svědomí nebyly zákonem *jednotlivosti* a *libovůle*, pak by nebyly čímsi vnitřním, vlastním, nýbrž čímsi všeobecně uznaným. Ten, kdo říká, že jedná vůči jiným po *vlastním* zákonu a svědomí, říká proto, že jim ubližuje. Avšak *skutečné* svědomí není toto trvání na vědění a vůli, která

se protiví všeobecně, nýbrž všeobecně je živlem jeho *jsoucná* a jeho řeč vypovídá, že jeho konání je *uznaná* povinnost.

Právě tak, ani když všeobecné vědomí trvá na svém soudu, není to odhalení a zrušení licoměrnosti. — Jeho výkřiky před licoměrností: špatnost! nízkost! atd. dovolávají se při takovém soudu jeho vlastního zákona právě tak, jako se *zlé* vědomí dovolává *svého*. Neboť *zlé* vědomí vystupuje v protikladu k všeobecnému a tím jako zvláštní zákon. Nemá tedy vůči *zlému* vědomí žádnou přednost, naopak mu dává oprávnění: a tato horlivost působí právě opak toho, co je jejím úmyslem — ukazuje totiž, že to, co nazývá pravou povinností a co má býti *všeobecně* uznáno, je čímsi *neuznaným* a přiznává tím druhému stejné právo bytí pro sebe.

[(β) Morální soud]

Tento soud má však zároveň jinou stránku, která jej činí úvodem k překonání daného protikladu. — Vědomí *všeobecná* se nevztahuje k prvnímu vědomí jako *skutečné* a *jednající* — vždyť právě toto druhé je skutečné — nýbrž v protikladu k němu se chová jako takové, jež není zapleteno v protiklad jednotlivosti a všeobecná, který se dostavuje v jednání. Zůstává ve všeobecně *myšlenky*, chová se jako *pojímání* a jeho první jednání je pouze soud. — Tímto soudem, jak právě poznamenáno, staví se nyní *vedle* prvního vědomí a toto první dospívá *touto rovností* k názoru sebe sama v druhém vědomí. Neboť vědomí povinnosti se chová *pojímavě, pasivně*; tím je však v rozporu se sebou jakožto absolutní vůli povinnosti, se sebou, tím, co rozhoduje naprosto ze sebe sama. Jemu je snadné uchovat si čisté ruce, neboť *nejedná*; je to licoměrnost, která chce, aby se souzení bralo za *skutečné* činy a která dokazuje svou poctivost místo činů tím, že vyslovuje výtečné smýšlení. Jeho utváření je tedy stejné jako u toho vědomí, kterému se předhazuje, že svou povinnost vkládá jen do svých řečí. U obou je stránka skutečnosti stejně rozdílná od řeči, v jednom případě *sobeckým účelem* jednání, v druhém tím, že *jednání chybí* vůbec, ono jednání, jehož nutnost je obsažena i v samém mluvení o povinnosti, neboť povinnost bez činu je bez jakéhokoli významu.

Souzení nutno však vzít i v úvahu též jako kladné jednání *myšlenky* a takto má kladný obsah; rozpor, obsažený v pojímacím vědomí, a jeho rovnost s prvním vědomím stává se touto stránkou ještě úplnějším. — *Jednající* vědomí vyslovuje toto své určité ko-

nání jako povinnost a vědění posuzující mu to nemůže upřít; neboť povinnost sama jest bezobsažná forma, schopná každého obsahu — nebo: konkrétní jednání, rozlišené v sobě samém ve své mnohostrannosti, má v sobě právě tak všeobecnou stránku kryjící se s tou, kterou pojímáme jako povinnost, jako stránku zvláštní, která se kryje s účastí a zájmem individua. Posuzující vědomí se nyní nezastavuje u oné stránky povinnosti a u vědění jednajícího o tom, že to je jeho povinnost, vztah a stav jeho skutečnosti; nýbrž přidrží se druhé stránky, přehiraje jednání do nitra a vykládá je z jeho *úmyslu*, který je od jednání sama odlišný, a z jeho *sobeckého popudu*. Jako je každé jednání schopno, aby byla spatřována jeho shoda s povinností, tak je schopno též toho, aby byla spatřována tato jeho druhá, *zvláštní* stránka; neboť jakožto jednání je skutečností individua. — Toto posuzování vymítá tedy jednání z jeho jsoucna a reflektuje je do nitra čili do formy vlastní zvláštnosti. — Je-li jednání provázeno slávou, pak posuzování ví, že jeho nitrem je *slávychtivost*; — je-li jednání ve shodě se stavem individua vůbec a nepřesahuje-li jeho rámec a má-li tu podobu, že individualita nemá stav na sobě přivěšen jako vnější určenost, nýbrž vyplňuje-li tuto všeobecnost sebou samou a ukazuje-li se právě tímto způsobem schopnou čehosi vyššího, pak soud ví, že vnitřek tohoto jednání je ctižádost atd. Když pak v jednání vůbec jednající vědomí dospívá k názoru *sebe sama* v předmětnosti či k sebecitu sebe ve svém jsoucnu a tak k požitku, ví soud, že vnitřek tohoto jednání je pud k vlastní blaženosti, i kdyby tato blaženost záležela jen ve vnitřní mravní ješitnosti, v požitku z vědomí vlastní výtečnosti a předzvěsti naděje na blaženost budoucí. — Žádné jednání nemůže uniknouti takovému posuzování, neboť povinnost pro povinnost, tento čistý účel, je něco neskutečného; skutečnost má tento účel v jednání individuality a jednání má tím v sobě stránku zvláštnosti. Pro lokaje neexistuje žádný hrdina; nikoli však z toho důvodu, že by hrdina nebyl hrdinou, nýbrž že lokaj je lokajem, s nímž je hrdina ve styku nikoli jako hrdina, nýbrž jako ten, který jí, pije, obléká se, vůbec v jednotlivostech svých potřeb a v jednotlivostech představy. A tak neexistuje pro posuzování žádné jednání, v němž by nemohlo postavití stránku jednotlivé individuality proti všeobecné stránce jednání a v němž by nemohlo vůči jednajícímu zastávat roli lokaje morality.

Toto posuzující vědomí je tedy samo vědomí *podlé*, poněvadž

rozděluje jednání a vytváří i fixuje jednání nerovně samému sobě. Toto vědomí je dále *licoměrnost*, poněvadž nevydává takové posuzování za *jiný způsob*, jak býti zlý, nýbrž za *správné vědomí* onoho jednání, poněvadž v této své neskutečnosti a v marnivosti svého vědění, jak to dělat dobře a lépe, vyvyšuje sebe samo nad zkritisované činy a poněvadž chce, aby jeho nečinné mluvení bylo bráno za výtečnou *skutečnost*. — Když se tak činí rovným s jednajícím vědomím, které je jím posuzováno, je poznáváno tímto jednajícím vědomím jako totožné s ním. Vidouc tuto rovnost a *vyslovujíc* ji, *přiznává* se mu jednající vědomí a očekává právě tak, že toto druhé vědomí stejně, jako se mu vskutku postavilo na roveň, bude též opěťovat tuto jeho *řeč*, že v ní vysloví svou rovnost a že tak nyní nastoupí uznávající jsoucno. Jeho přiznání není ponižení, pokoření, sebezahození ve vztahu k druhému vědomí; neboť toto vyslovení není jednostranné, takové, že by kladlo svou *nerovnost* s tímto druhým vědomím, nýbrž vyslovuje se, vyslovuje obapolnou *rovnost* ze své strany svým přiznáním jediné z toho důvodu, že vidí tuto *rovnost druhého*, a vyslovuje ji, protože *řeč* jest *jsoucno* ducha jakožto bezprostřední osoby; očekává tedy, že druhé vědomí podá svůj příspěvek k tomuto jsoucnu.

Avšak po přiznání zlého: *jsem zlý*, nenásleduje toto opěťování téhož přiznání. Tak to s tím souzením nebylo míněno; pravý opak! Posuzující vědomí odmítá od sebe toto společenství a je tím tvrdým srdcem, které je pro sebe a zavrhuje spojitost s druhým. — Tím se scéna obrací. Vědomí, které se přiznalo, vidí, že je zavrženo, a vidí, že druhé vědomí je v nepravu, neboť se zdráhá nechat své nitro vystoupit do jsoucna řeči a staví proti zlému krásu své duše, proti přiznání však tvrdošíjnost charakteru, který si zůstává roven, a němotu, která si sebe ponechává v sobě a nezahazuje se před jiným. Zde se klade nejvyšší pobouření ducha, který je si sám sebou jist; neboť se vidí v druhém jako toto *jednoduché vědění* osoby v druhém, a to tak, že též vnější podoba tohoto druhého není (tak, jak tomu bylo u bohatství) tím, co je nebytostné, není to věc, nýbrž je to myšlenka, vědění samo, co se klade proti němu, je to tato absolutně plynulá kontinuita čistého *vědění*, která se zdráhá klásti své sdílení s tímto prvním vědomím — s ním, duchem, který se již svým přiznáním zřekl *odloučeného bytí pro sebe* a kladl se jakožto překonaná partikulárnost a tím jako spojitost s druhým, jako všeobecně. Druhé vědomí si však *v sobě* podržuje

své bytí pro sebe, které se nesděluje; co podržuje z toho, kdo se přiznává, je totéž bytí pro sebe, které však již bylo přiznávajícím se vědomím odhozeno. Ukazuje se tím jako vědomí opuštěné duchem a zapírající ducha; neboť nepoznává, že duch je v absolutní jistotě o sobě samém pánem všeho činu a vši skutečnosti a že ji může odvrhnout a učinit, aby se nastalé odestalo. Zároveň nepoznává rozpor, kterého se dopouští tím, že odhození, které se stalo řečí, neuznává za pravé odhození, zatím co má samo jistotu svého ducha ne ve skutečném jednání, nýbrž ve svém nitru, a jeho jsoucno v řeči svého soudu. Jest to tedy toto vědomí samo, jež brzdí návrat druhého z oblasti činu do duchovního jsoucna řeči a rovnosti ducha a jež vytváří touto tvrdostí onu nerovnost, která jest ještě zde.

Pokud tedy duch sebou jistý v podobě krásné duše nemá sílu zbaviti se onoho rezervovaného vědění o krásné duši samé, nemůže dojíti k rovnosti se zavrženým vědomím, a tedy také ne k nazírané jednotě krásné duše samé v druhém, jinými slovy nemůže dospěti k jsoucnu; k rovnosti dochází tedy pouze záporně, jako k bezduchému bytí. Krásná duše, prostá skutečnosti, žijící v rozporu své čisté osoby a nutnosti této osoby odvnitřiti se k bytí a převrátit se ve skutečnost, v *bezprostřednosti* tohoto fixovaného rozporu — v *bezprostřednosti*, která jediné je středem a usmířením protikladu stupňovaného ve svou čistou abstrakci a která je čisté bytí čili prázdné nic — tato krásná duše je tedy jako vědomí tohoto rozporu v jeho nesmířené *bezprostřednosti* rozervána k pomatenosti a rozplývá se v roztoužených úbytích. Vzdává se tím nezlomného trvání na *svém bytí pro sebe*, vytváří však toliko bezduchou jednotu bytí.

[(γ) Odpuštění a smíření]

Pravé vyrovnání, totiž takové, které je *sebevědomé* a *nepostrádá jsoucna*, je co do své nutnosti obsaženo již v předchozím. Obměkčení tvrdého srdce a jeho pozdvížení k všeobecnosti je týž pohyb, který byl vyjádřen ve vědomí, jež se přiznalo k samému sobě. Rány ducha se hojí, aniž zanechávají po sobě jizvy; čin není nic nepomíjejícího, nýbrž duch jej bere do sebe zpět a stránka jednotlivosti, která je v něm dána buď jako úmysl nebo jako zápornost mající jsoucno a jako mez jednotlivosti, je tím, co *bezprostředně* zaniká. Uskutečňující *osoba*, forma jejího jednání, je pouze *mo-*

ment celku, a právě tak i vědění, soudem určující a stanovící rozdíl jednotlivé a všeobecné stránky jednání. Ono zlé vědomí klade toto své sebezbavení čili klade se jako moment, jsouc nazíráním sebe v druhém vylákáno do oblasti příznávajícího jsoucna. Tomuto druhému však se musí zlomit jeho jednostranný, neuznaný soud, jako se zlému vědomí zlomilo jeho jednostranné, neuznané jsoucno zvláštního bytí pro sebe; a jako toto vědomí představuje moc ducha nad svou skutečností, tak ono druhé představuje jeho moc nad svým určitým pojmem.

Toto vědomí se však zřiká myšlenky, jež rozděluje, a tvrdosti bytí pro sebe, jež trvá na sobě, z toho důvodu, že se vskutku nazírá v onom prvním vědomí. Toto druhé vědomí, jež odvrhuje svou skutečnost a činí se *překonaným »tímto«*, ukazuje se tím vskutku jako všeobecné; vrací se ze své vnější skutečnosti do sebe jako bytnosti; všeobecné vědomí v něm tedy poznává sebe samo. — Odpuštění, které uděluje prvnímu vědomí, je zřeknutí sebe, své *neskutečné* bytnosti, již na roveň klade ono druhé, jež bylo *skutečným* jednáním; toto vědomí, jež bylo nazváno zlým podle určení, jež jednání obdrželo v myšlence, uznává za dobré či lépe, upouští od tohoto rozdílu určité myšlenky a svého určujícího soudu, jsoucího pro sebe, právě tak jako druhé vědomí upouští od pro sebe jsoucího určování jednáním. — Slovo, kterým se odpouští, je duch, *který má jsoucno*, který nazírá čisté vědění sebe sama jakožto *všeobecné bytnosti* ve svém opaku, v čistém vědění sebe jako *jednotlivosti* jsoucí absolutně v sobě samé — vzájemné uznání, které je *absolutním duchem*.

Absolutní duch vstupuje ve jsoucno pouze na tom bodě vyhranění, na němž je jeho čisté vědění o sobě samém protikladem a střídou se sebou samým. Věda, že jeho *čisté vědění* je abstraktní *bytnost*, je touto vědoucí povinností v absolutním protikladu vůči vědění, které ví o sobě, že je bytností jakožto absolutní *jednotlivost* osoby. První vědění je čistá nepřetržitost všeobecná, která ví, že jednotlivost, jež ví o sobě jako bytnosti, je o sobě nicotná, že je *zlem*. Toto zlé je však absolutní přetržitost, která ví o sobě, že jeho čistá jednotka je absolutní a že ono všeobecné je neskutečné, že je jen *pro jiné*. Obě stránky jsou vytrženy v tuto čistotu, kde na nich není již žádné neosobní jsoucno, nic záporného proti vědomí, nýbrž ona *povinnost* je rys jeho vědění o sobě samém, jenž zůstává roven sobě samému, a toto zlo má rovněž účel v svém

bytí v sobě a svou skutečnost ve své řeči; obsah této řeči je substance jeho trvání; je ujištěním o jistotě ducha v sobě samém. Oba duchové, jistí sebou samými, nemají jiný účel než svou čistou osobu a žádnou jinou realitu a jsoucno než právě touž čistou osobu. Ale ještě jsou rozdílní; a jejich rozdílnost je absolutní, jelikož se klade v tomto živlu čistého pojmu. Není tak absolutní pouze pro nás, nýbrž pro samotné pojmy, které se staví v tento protiklad. Neboť tyto pojmy jsou sice vůči sobě navzájem určité, ale zároveň jsou o sobě všeobecné, takže vyplňují celý rozsah osoby a tato osoba nemá žádný jiný obsah než tuto svou určitost, která ji ani nepřesahuje, ani není menšího rozměru než ona; neboť jedno určení, absolutní všeobecnost, je právě tak čistým vědomím o sobě jako druhé, absolutní přetržitost jednotlivosti, a obě jsou jen tímto čistým vědomím sebe. Obě určenosti jsou tedy vědoucí čisté pojmy, jichž určenost je sama bezprostředně věděním, čili pojmy, jichž *vztah* a protiklad je *já*. Tím jsou *pro sebe* těmito naprostými protikladnostmi; je to dokonalá *nitrnost*, jež se tak postavila proti sobě a vstoupila v jsoucno; jsou celkem *čistého vědění*, který je tímto protikladem kladen jako *vědomí*. Ale není ještě *sebevědomím*. Dosahuje tohoto uskutečnění v pohybu tohoto protikladu. Neboť tento protiklad je naopak sám *nepřetržitou souvislostí* a *rovností* *já=já*; a každé *já pro sebe* se ruší v sobě samém právě rozporem své čisté všeobecnosti, která se zároveň ještě vzpouzí své rovnosti s jiným a odlučuje se od něho. Tímto sebezbačením vrací se vědění, rozdvojené ve svém jsoucnu, v jednotu *osoby*; je to *skutečné já*, všeobecné vědění *o sobě samém* ve svém absolutním protikladu; ve vědění, které je *v sobě*, které čistotou svého odloučeného bytí v sobě je dokonalá všeobecnost sama. Usmiřující »*ano*«, v němž obě *já* upouštějí od svého protikladného *jsoucna*, je *jsoucno já*, rozloživšího se v dvojítoť, které v této dvojítoťi zároveň zůstává rovné sobě a má ve svém dokonalém sebezbačení a protikladu jistotu sebe sama; — toto »*ano*« je bůh, který se zjevuje ve středu těch, kdo o sobě vědí jako o čistém vědění.⁵¹